

TÉACS AN CAIBIDIL FA'N GAELTACHT

TALMHAÍOCHT

Moladh 84: Go ndéanfaí iarracht mhór feirmeoirí na Gaeltachta i gcoitinne, agus go háirithe i nDún na nGall agus i gConnachta, a ghríosú chun gabháil le saothrú glasraí agus torthaí. Ar na bearta ba ghá chuige sin, áirimid (a) gléasraí próiseáilte bia a chur ar bun ag Gaeltarra Éireann agus iad a bheith le seoladh, i bpáirt le Comhlucht Siúicre Éireann Teo., ar bhonn na comharaíochta agus praghsanna deimhnithe a bheith le fáil ar thorthaí a sholáthrófaí faoi chonradh; (b) soláthar bainne a chur ar fáil sna ceantair sin gach lá.

Moladh 85: Go ndéanfaidh Gaeltarra Éireann lárionaid áitiúla a bhunú, faoi chomharscéimeanna, chun tógáil muc agus gríscíní agus, aon áit a mbeadh sé oiriúnach, tógáil caorach sléibhe, a chur chun cinn.

Moladh 86: Go ndéanfaí na seirbhísí comhairleacha talmhaíochta atá ar fáil faoi láthair sa Ghaeltacht a leathnú agus iad a chur i mbaint le roinnt treoirfheirmeacha a bheadh ag gabháil do dhiansaothrú na gairneoireachta, agus go mbeadh socrú speisialta ann d'fhonn Gaeilgeoirí oiriúnacha a oiliúint chun na seirbhísí comhairleacha agus na treoirfheirmeacha sin a sheoladh i limistéir Ghaeltachta.

Moladh 87: Go ndéanfaí tuilleadh forbartha ar Scéim na dTithe Gloine sa Ghaeltacht agus i a leathnú go dtí limistéir eile sa Ghaeltacht, agus go bhféachfaí chuige go dtabharfar leortheagasc do na daoine ar shaothrú a dtorthaí. Measaimid go bhféadfaí úsáid na dtithe gloine sin a fhairsingiú agus torthaí eile a chur ag fás iontu i dteannta trátaí.

Moladh 88: Go nglacfaidh Gaeltarra Éireann de láimh scéimeanna le haghaidh mintíriú na bportach sa Ghaeltacht—i gcomhar le Min-Fhéir, Teoranta, b'fhéidir.

113. Dúradh sa Tuarascáil ar Fhorbairt Treoir-Limistéir gurb iad na príomhnithe atá riachtanach chun gléasra próiseáilte bia don mhargadh thar lear a bhunú agus a oibriú go rathúil ná díograis i muintir na háite agus ceannaireacht orthu, suim réasúnta chaipitil ón gcomharsanacht a inheistíú ann, leorlíon lucht oibre agus leorsholáthar uisce, ithir de chineál-acha oiriúnacha maille le huan-áiocht cheart ar bharráí éagsúla ionas go bhféadfaí an gléasra a oibriú go feadh lán a chumais nó i ngar dó. Ina theannta sin, dúradh sa Tuarascáil gurb innmholtá, lena oibriú go tairbheach, go mbeadh an ráta próiseála de réir timpeall 3 go 4 thonna in aghaidh na huaire a chloig, agus chuige in gur ghá tuairim is 4,000 go 5,000 acra glasraí a shaothrú in aghaidh na bliana agus, b'fhéidir, suas lena thrí oiread sin de thalamh oiriúnach a bheith ar fáil chun uanaíocht cheart a chinntiú. Ní raibh ach 200 acra faoi ghlasraí sa Ghaeltacht uile in 1960 (an bhliain is déanaí ar a nuair a chuirtear scéim Ghleann bhfuil eolas iomlán le fáil), ach Cholm Cille san áireamh bhí 400 acra nó mar sin faoi ghlasraí i 1964.

114. Rinneadh moladh mar a leanas sa Tuarascáil um Fhorbairt Treoir-Limistéir—

“In areas where climate, soil and labour offer prospects eventually of vegetable production on a large enough scale to warrant the establishment of a processing factory, special transport arrangements to an existing factory might be made as a temporary measure. These would probably involve some degree of subsidisation.”

Tá glactha ag an Rialtas leis an moladh sin maidir leis na treoirlimistéir agus cuirfear i bhfeidhm é freisin i limistéir sa Ghaeltacht.

115. Is féidir méadú mór a thabhairt ar líon na gcaorach sa Ghaeltacht má bhaintear buntáiste iomlán as na seirbhísí iomadúla atá ar fáil anois. Chun féarach geimhridh a fhairsingiú, cuireadh tús i 1964 le scéim faoinair féidir le feirmeoirí i limistéir shléibhe deontais a fháil chun talamh féaraigh atá oiriúnach le haghaidh dian-innill ag caoirigh a fháil agus a fheabhsú. Is féidir deontais £9 in aghaidh an

acra a íoc le haghaidh fálú, £5 le haghaidh mintíriú talún agus £4 le haghaidh siolchuir, fuirseadh, leathadh ail agus leasú agus obair den sórt sin. Ba cheart go laghdódh na nithe sin bás-ráta ard na gcaorach, agus ina theannta sin déanfar tuilleadh taighde agus cuirfear tuilleadh comhairle ar fáil chun sláinte na gcaorach a fheabhsú. Déanfar mianach an stoic a fheabhsú trí shíolrú roghnach agus de bharr tréada móra a chur ar fáil de na póir is tábhachtaí. Ar an gcuma sin cuirfear ainmhithe den chéad scoth ar fáil do lucht tógála caorach póirghlan agus, tríothu sin, do na feirmeoirí i gcoitinne. Rachaidh an scéim speisialta atá á riaradh ag an Roinn Talmhaíochta chun tairbhe don Ghaeltacht freisin de bharr breis olla de cháilíocht níos fearr a bheith acu.

116. Is constaic mhór é ar iomadú na gcaorach agus, gan a bheith chomh mór céanna, ar iomadú na bólaachta, an oiread sin den talamh féaraigh ar na cnoic agus ar na sléibhte a bheith ina thalamh cimin. Tá sé de chumhacht ag Coimisiún na Talún tailte cimin a roinnt má tá cuid de na feirmeoirí ina fhabhar sin, ach bhain deacracht leis sin toisc gan teideal slán a bheith ag a lán feirmeoirí. Sárófar an deacracht sin de bharr forálacha atá sa Bhille Talún atá faoi bhráid Tithe an Oireachtais faoi láthair. Ba cheart go bhféadfaí feasta tailte cimin a roinnt nuair is áil leis na daoine a bhíonn gceist é agus nuair atá an talamh oiriúnach chuige sin. Ba mhór go léir an chabhair é dá ngríosódh eagraíochtaí deonacha, agus daoine eile a bhfuil suim acu i bhfeabhsú na Gaeltachta, úinéirí talamh cimin chun aontú le chéile ar a roinnt. Gan trácht ar chúrsaí dlí, is léir go mbeadh drogall ar Choimisiún na Talún aon ní a dhéanamh mura mbeadh formhór na n-úinéirí sásta.

117. Ioctar deontais, is ionann agus an tríú cuid den chostas, chun cránacha a cheannach, agus tugtar síolta agus ábhar leasaithe ar thimpeall leath an chostais chun a chur ar chumas feirmeoirí ábhar beatha dá gcuid féin a chur ar fáil. Ní thógtar mórán muc sa Ghaeltacht mar gheall ar a fhad ó láthair atá ceantar na heorna, mar gheall ar an gcostas mór a bhaineann le hábhar beatha do na muca a thabhairt isteach inti agus toisc gan an oiread úsáide a bheith á baint as prátaí mar chothú dóibh is a bhíodh roimhe seo. Tá socruithe speisialta déanta chun saothrú na heorna a spreagadh in áiteanna san Iarthar. D'fhéadfaí costas cothaithe na muc a laghdú dá mbeadh an t-ábhar beatha á cheannach ar mhórchóir trí chomharchumainn. Faoi mar a luaitear i míreanna 122 agus 123, cuideoidh an Rialtas le forbairt na comharaíochta sa Ghaeltacht.

118. Tá an forás a tháinig faoi thionscal na ngríscíní ar mhórchóir sa Bhreatain ag coinneáil praghsanna ró-íseal chun gurbh fhíú do tháirgeoirí beaga sa tír seo bheith á dtógáil. I 1962 thug an Chomhairle um Tháirgeadh Éanlaithe Clóis tuairisc nárbh fholáir iad a tháirgeadh ar mhórchóir chun go mbeadh cothrom iomaíochta againn. De bhíri go bhfuil an Ghaeltacht chomh fada sin ó mhargadh na Breataine agus go dtarraingeodh sé sin costais bhreise, ní cosúil go mbeadh sé fóinteach faoi láthair gríscíní a tháirgeadh sa Ghaeltacht ar mhórchóir lena ndíol ar an margadh sin, ach féachfar le margadh a fháil cois baile agus tabharfar ugach do gach iarracht chun é a mhéadú. Cuirfear an Ghaeltacht san áireamh freisin má thagann aon ghealladh faoin margadh d'éanlaithe clóis agus d'uibheacha faoin Dara Clár um Fhorbairt Eacnamaíoch.

119. Rachaidh sé chun tairbhe don Ghaeltacht breis cabhrach as an Státhiste (75 faoin gcéad den chostas, i gcomparáid le 50 faoin gcéad sa chuid eile den tír) a bheith a tabhairt chun cur le líon na gcomhairleoirí talmhaíochta san Iarthar. Cuirfidh na comhairleoirí sin, maraon leis na hoifigigh ón Roinn Talmhaíochta agus ó Roinn na Gaeltachta a bhíonn ag fónamh sa dúiche, scil theicniúil, a dtiocfaidh breis agus biseach uirthi, ar fáil d'fheirmeoirí na Gaeltachta.

120. Is féidir breis leasa a bhaint as an gcuiríocht faoi ghloine mar

ACHAR AGUS DAONRA NA GAELTACHTA SA PAIPEAR BAN						
Achar agus Daonra na Gaeltachta						
An tAchar in Acraí						
An Daonra (1961)						
Contae	Achar an Chontae	Achar na Gaeltachta sa Chontae	Gaeltachtaí ar leith	An tIomlán sa Chontae	An tIomlán i nGaeltacht an Chontae	Gaeltacht ar leith
Dun na nGall	1,193,621	404,237		113,842	26,357	
Fanad			25,104			1,269
Ros Guill			11,227			1,638
Iar-Lar Dhun na nGall			276,042			18,329
Gleann Cholm Cille			87,410			4,173
Araínn Mhor			4,454			948
Maigh Eo	1,333,940	229,535		123,330	16,275	
An Fod Dubh			32,129			4,327
Ceathru Thaidhg			107,703			6,464
Acaill			37,454			3,877
Tuar Mhic Eadaigh			52,249			1,607
Gaillimh:	1,467,670	315,492		149,887	22,877	
Tuaisceart Chonamara			67,064			2,523
Carna—Ros Muc			78,976			4,432
Leitir Moir			33,858			5,932
Cois Fharraige			57,515			3,731
Magh Cuillinn			25,020			1,400
Baile an Chlair			41,562			3,208
Olleain Araínn			11,497			1,651
Ciarraí:	1,161,706	152,529		116,458	8,736	
Corca Dhuibhne			62,646			5,986
Uibh Rathach			89,883			2,750
Corcaigh:	1,839,976	74,352		252,463	3,487	
Muscraí			70,433			3,252
Olleán Cleire			3,919			235
Port Láirge:	452,224	12,988	12,988	43,223	792	792
An tIomlán	7,449,137	1,189,133	1,189,133	799,203	78,524	78,524

shlí bheatha pháirtaimesire sa Ghaeltacht. D'éirigh le cuid de na curadóirí £5 sa tseachtain de theacht isteach breise a ghnóthú faoi scéim na dtithe gloine sa Ghaeltacht, tar éis gach costas a ghlacadh ach amháin iocaíocht as a saothar féin, de thairbhe an daicheadú cuid d'acra faoi theach gloine. Ní ghnóthaíonn a bhformhór mór an oiread sin, agus is í an phríomhchúis atá leis nach bhfuil an scil cheart acu chuige. Tríd an tseirbhís chomhairleach deimhneofar go mbeidh fáil ag gach aon churadóir ar chomhairle cheart theicniúil. Cuirfear deireadh leis an gcoinníoll a fhorálann nach mbainfidh an scéim ach le limistéir áirithe agus beidh deontais le fáil feasta ag gach iarratasóir oiriúnach, is cuma cá háit sa Ghaeltacht a bhfuil cónaí air. Tabharfaidh an tseirbhís chomhairleach áitiúil, i gcomhar leis an Roinn Talmhaíochta, comhairle theicniúil do churadóirí a chuirfidh ar a gcumas barraí éagsúla a shaothrú.

121. Is féidir le feirmeoirí úsáid níos fearr a dhéanamh de thalamh breachtairbheach má bhaintear leas as na scéimeanna atá ann cheana féin, ar a n-áirítear Scéim na bhFéarach Sléibhe (Cothú Breise) a cuireadh i bhfeidhm le déanaí. Éascóidh na scéimeanna sin freisin an síolchur ar thalamh portaigh i gcásanna inar dóigh le feirmeoirí go mbeadh sé tairbheach. Tá taighde déanta ag an bhForas Talúntais, i nGleann na Muaidhe, Co. Mhaigh Eo, ar athchóiriú móintean, agus tá sé beartaithe acu toradh a dtaighde a thástáil i ndearbhdhála na feirmeoireachta ar ghabháiltais bheaga. I 1960 thóg Min-Fhéir (1959) Teoranta, comhlacht Stát-urraithe, tuairim is 2,000 acra de thalamh portaigh i nGaoth Sáile i nGaeltacht Mhaigh Eo, agus shaothraigh siad é chun féar agus plandaí eile a chur ag fás air; tógadh monarcha, cuireadh gléasra agus innealra isteach inti, agus i 1964 tosaíodh ar mhin fhéir a tháirgeadh. Déanfar an beartas maidir le mintíriú talamh portaigh amach anseo a mheas faoi threoir an taighde atá ar siúl ag an bhForas Talúntais agus de réir an toradh a bheidh ar shaothar Mhin-Fhéir.

FORBAIRT NA COMHARAÍOCHTA

122. D'fhéadfaidh comharchumainn chun earraí a cheannach agus a chur ar an margadh a lán a dhéanamh chun an teacht isteach

as feirmeacha a ardú sa Ghaeltacht, chomh maith le tuathlimistéir eile. Sa Dara Clár um Fhorbairt Eacnamaíoch tá soláthar déanta chun cúnamh breise ón Státhiste a thabhairt don **Irish Agricultural Organisation Society** le go bhféadfaidh sé a ghníomhaíochtaí a leathnú. Tá clár leagtha amach ag an gCumann sin chun gnóthaí comhair a fhorbairt agus tá aire ar leith á tabhairt aige don Ghaeltacht.

123. Cuireann an Foras Tionscail deontais ar fáil do chomharchumainn a mbíonn déantúsaíocht nó próiseáil ar siúl acu. I gcás comharchumann eile tá sé socraithe ag an Rialtas deontais a chur ar fáil le haghaidh foirgneamh agus gléasra sna treoirlimistéir. Braithfidh méid an deontais ar thuilleanas an cháis áirithe. Tá an Rialtas tar éis a chinneadh ar an scéim deontas sin a leathnú go dtí limistéir sa Ghaeltacht.

FORAOISEACHT

Moladh 89: Go dtabharfaidh For-Roinn na Foraoiseachta den Roinn Talmhaíochta tosaíocht, go ceann roinnt blianta, do phlandáil foraoisí sa Ghaeltacht agus go mbeadh sé d'fheidhm aici an talamh oiriúnach go léir a bheith ar fáil sna limistéir sin a chur faoi chrainn.

Moladh 90: Gur sa Ghaeltacht féin, i gcónaí, a bheadh lárionad na scéimeanna foraoiseachta a bhainfeadh, go hiomlán nó go páirteach, leis an Ghaeltacht, agus gur daoine ón Ghaeltacht a d'fhosfófaí iontu.

Moladh 91: Cé go mbíonn na paistí talún a bhíonn ar fáil le haghaidh foraoiseachta beag agus scoite amach ó chéile, nár chóir go ligfí don ní sin bac a chur ar phlandáil na Gaeltachta—ba chóir féachaint le paistí talún a mhalartú d'fhonn na deacrachtaí sin a réiteach.

Moladh 92: Go n-iarrfaí ar eagraíochtaí áitiúla, ar nós comhairlí paróiste, Muintir na Tíre, Bantocht na Tuatha, Macra na Feirme, etc., cabhrú le deacrachtaí áitiúla a bhaineann leis an fhoraoiseacht a réiteach; go ndéanfaidh na heagraíochtaí sin iarracht pobal a gceantair a spreagadh chun suim agus speis a chur san fhoraoiseacht, agus go gcuirfidís in iúl d'fheirmeoirí cad iad na deontais atá le fáil as crainn a chur.

124. Tá fonn ar an Aire Tailte tuilleadh talún a cheannach sa Ghaeltacht don fhoraoiseacht, agus

tugtar tosaíocht do thairiscintí talún ón nGaeltacht. Tá seilbh glactha ar bhreis is 30,000 acra sa Ghaeltacht le haghaidh foraoiseachta agus tá 21,000 acra curtha, nó á gcur, faoi chrainn; ina theannta sin, tá tuairim is 25,000 acra á dtairiscint. Chun an fhoraoiseacht a bhrostú chun cinn sa Ghaeltacht, táthar tar éis a lán suirbhéireachtaí speisialta a dhéanamh. Is léir go bhfuil teorainn le réim fhorbartha na foraoiseachta Stáit i gcuid mhaith limistéir sa Ghaeltacht toisc an ithir a bheith neamhthorthúil agus/nó an talamh a bheith rite le gaotha an Atlantaigh. Is féidir bheith ag coinne leis go bhféadfaí, de thoradh taighde fairsing Rannán na Foraoiseachta den Roinn Tailte, réiteach ar chuid de na fadhbanna sin a aimsiú le himeacht aimsire, ach tá cuid de na limistéir sa Ghaeltacht go mór faoi bhuiladh na gaoithe.

125. Níl aon lárionad stiúrtha foirmiúil, ina cáilíocht féin, ag foraois. Déantar na hoibrithe a fhostú trí na Malartáin Fhostaíochta áitiúla, de réir an limistéir ina mbíonn an obair le fáil. Más sa Ghaeltacht atá an fhoraois, tabharfar tosaíocht d'hoibrithe ón nGaeltacht.

126. Ós rud é go bhfuil scaip-each fada fairsing ar fhoraoisí an Stáit, ní móide go ndiúltofaí aon talamh oiriúnach a thairgfí toisc é a bheith i bhfad amach ó fhoraoisí Stáit atá ann cheana. Tá an tAire Tailte sásta míreanna beaga de thalamh oiriúnach a cheannach sa Ghaeltacht agus tugtar tosaíocht do gach tairiscint ón nGaeltacht, is cuma an láthair a bheith beag nó é a bheith i bhfad ó fhoraois eile de chuid an Stáit.

127. Is é an nós é ag an Roinn Tailte dea-mhéin na n-eagraíochtaí áitiúla a lorg chun cuidiú lena hiarrachtaí ar thalamh a fháil don fhoraoiseacht. Ba mhaith leis an Roinn tuilleadh comhoibrithe a fháil ó na heagraíochtaí sin.

IASCAIREACHT

Moladh 93: Go dtógfaí cuan amháin, ar a laghad, i ngach ceann de na trí phríomh-Ghaeltacht, sa Mhumhain, i gConnachta agus i gCúige Uladh, lena fhorbairt mar chlafort iascaigh, a d'oirfeadh do bháid suas go 56 treigh ar fhad, faoi mar atá beartaithe i dTuarascáil Bjuke agus sa Pháipéar Bán a foilsíodh in Aibreán, 1962. (AR LEAN.)